

Idealisme uden ideologi (kroniken i Politiken 10/11 2008)

Med Obamas sejr har USA købt sig et århundrede mere. Hvad vil han gøre med det?

Af CLEMENT BEHRENDT KJERSGAARD

NEW YORK. Netop som kineserne havde klonet den amerikanske forbrugskultur; netop som ethvert tredjerangs diktaturregime havde iscenesat sin politik- og medieverden, så den ligner den amerikanske; netop som amerikanerne selv var på vej ud på verandaen med slumretæppet om fødderne for at se solen gå ned over prærien, har USA mindet alle om, hvad USA i virkeligheden er: landet, hvor *demokrati* og *mulighed* er to sider af samme sag. Landet, hvor verdenshistorien løber virkeligheden i møde. Landet, som fremtiden kysser først.

EUROPA har grund til at være misundelig, men heldigvis for europæerne også en anledning til skadefryd. For samtidig med demokratiets triumf indvarsler Finanskrisen ifølge en række iagttagere - f.eks. den tyske finansminister - enden på USA's globale førerposition. Hvis amerikanerne ofte har ladet brutal råstyrke tale for sig selv, kan de nu se frem til at skulle svale af i Kinas kølige kæmpeskygge. Argumentet, hvis man tager det for pålydende: den stærkestes ret - dvs.: Hvis USA finansieres af Kina, mister USA retten til globalt lederskab. Hvem vil den tyske forbundsbank så følge? Kina? Vel næppe. Forventningen er bare at USA - efter at have løbet panden så eftertrykkeligt mod sine egne begrænsninger - vil stille sig mere lyttende an. Europa ser USA's nedtur som en renselse; en lektie i ydmyghed, som vil gøre amerikanerne godt.

DERMED er europæerne, med vanlig verdensfjernt raffinement, mere optagede af, hvordan USA's nedtur kan højne amerikanernes karakter, end hvordan den vil forringe magtbalancen mellem USA og verdens diktaturer. Europæerne har labbet Obamas ord i sig - samtidig med, at de selv dyrker Janteloven og straffer ethvert tilløb til ambition. Europæerne har håbet, nej *krævet* Obama, og ville have stået parat til at afskrive USA som småfascistisk, hvis McCain havde vundet - uanset, at intet europæisk land kunne overveje at vælge en statsleder fra en etnisk minoritet. I 90'erne fantaserede EU i fulde fem minutter om at blive et postmoderne kosmopolitisk utopia, men gav op på forhånd. Og alligevel vedligeholder europæerne så meget højere forventninger til USA end til sig selv. Det er kun muligt, fordi fremmedheden er total: Europæerne opfatter virkelig USA som fundamentalt anderledes; et land, der tager større chancer og løber større risici. Samtidig med, at Obama indikerer en realpolitisk tilnærmelse mellem de to verdensdele, illustrerer hans sejr derfor paradoksalt nok også, at USA og Europa vitterligt fortsat er hver deres politiske verden med hver deres tidsakse.

APROPOS tidsakser: Det Røde USA er ikke med til festen. 46 pct. af vælgerne og måske 21 af de 50 stater ville for tredje gang i træk give Det Hvide Hus til Republikanerne - et parti, der befinder sig i total organisatorisk og ideologisk nedsmeltning; som de facto har påtaget sig skylden for alle landets ulykker; som opstillede den kandidat, der var mest mulig i opposition til partiapparatet og selv ved fuld mobilisering kun kunne præstere en jammerlig kampagne. Når kommentatorerne påpeger, at de unge massivt stemte på Obama, og at denne gruppe i øvrigt for 40 pct. vedkommende tilhører etniske minoriteter, er det ganske vist et signal om, at Demokraterne går en storslået tid i møde, så længe Republikanerne ikke får slået deres egne porte op. Men den samme statistik kan også indvarsle en endnu skarpere opdeling mellem det Unge Blå USA, der nu er trådt i karakter, og det Gamle Røde USA, der de næste fire år med garanti vil udbygge sin egen parallelkultur i

modsatning til Los Angeles og New York, som de i forvejen elsker at hade. De Gamle Røde Stater har demografien imod sig. Men halvdelen af 300 mio. mennesker er stadig en nation, der er dobbelt så stor som Tyskland: Midt mellem de Blå kyster ligger dette Røde Amerika: salmesyngende og riffelrensende, ølsvælgende og vinduesløst. Her er, hvad de går glip af:

OBAMA taler, som om han taler direkte ind i historien. I de bedste øjeblikke er en stor tale ikke henvendt til publikum, men til eftertiden, og her bliver talerens tilhørere ikke budskabets modtagere, men dets medafsendere. Ingen amerikansk præsident siden Kennedy er blevet valgt med et mandat som Obamas. Reagan og Bush jr. viste først i embedet, hvor ideologiske de var. Clinton lovede ligesom Obama forandring, men i neddæmpet og tillempet form. Obama har tilladt sig at være både storslået og saglig, i en politisk kultur, hvor begge dele var blevet dybt uartig. Tirsdag aften varslede hans sejr en u håndgribelig forandring af USA: landet, der i sin egen selvopfattelse kun lige er blevet opdaget og helst aldrig vil blive andet end det store vilde vesten. Med sin valgkamp begav han sig ud i fuldendelsen af en nation, der ikke vil fuldendes. Det går ikke. Allerede i sin sejrstale begyndte han derfor at løse de retoriske sløjfer, han selv har bundet. Ikke kun for at få dæmpet forventningerne til en totalt uerfaren præsident med en kabale af katastrofer på skrivebordet, men også for straks at finde en fjernere horisont at fæstne blikket mod, for dét kræver den hvileløse amerikanske folkesjæl. Det er dette, der er så amerikansk og så moderne, og som præcis er grunden til, at alt, hvad der er moderne, udspringer af USA: Troen på at livets mening er individets aldrig-afsluttede stræben, ikke det lykkeland, den måtte føre til. Dét er det universelle aftryk af protestantismen; pietismen; nybyggerånden; dét, der blev til det moderne samfund, til psykoanalysens, masseuniversitetets og -kulturens dyrkelse af processen, af indsatsen, af ambitionen. Det moderne menneske bekender sig til rejsen snarere end rejsemålet, som vi halvvejs forventer at udskifte, så snart vi måtte nå frem.

DET er denne tilstand, der udefra ligner relativisme og indefra måske føles mest som rastløshed. Det er den skepsis, der udstyrer Obama med mandat til at nedbryde det etablerede. Og den skepsis, der straks melder sig igen, hvis filosofien skulle begynde at virke dogmatisk eller resultatet at se alt for bestandigt ud. Når Obama starter sin sejrstale med at erklære - som den store, gode nyhed - hvordan dagen demonstrerer, at der ikke længere findes nogen undskyldninger; at alle kan blive alt, hvad de vil, lægger han - i den amerikanske tradition - ansvaret i tilhørernes egne hænder. Er det virkelig en befrielse? Eller derimod præcis det modsatte? Ja. For når man tænker efter, et det jo slet ikke befrielse, Obama taler om: Det er ikke *freedom*, der er løsnet, men *change*, og dermed er det ikke råderum, han giver vælgerne i bytte for præsidentembedet, men tværtom: delagtiggørelsen. Han er ud af fuldstændig det samme aktivistiske værdisæt som Clintonparret eller Al Gore: evigt optaget af de ubenyttede muligheder for at gøre (noget) godt; med en eksperts interesse for detaljerne. Det er denne pinlige lyst til statsførelse, der måske mest fundamentalt adskiller Demokraterne fra Republikanerne, som altid koketterer med deres afsky over for deres egen valgte profession (politik).

Selv om Obama er en anden generation end Clintonparret, taler han det sprog, som de var 20 år om at aflære sig. Det er en ironi, som Hillary må have kunnet mærke i tirsdags: at hendes egen oprindelige dagsorden triumferer, netop som hun selv havde destrueret sit hippieimage og var blevet en nystrøget jernlady med en så kølig hånd, at den kunne ligge på atomknappen. Netop som det er lykkedes 68'erne at 'blive voksne', vinder deres dagsorden sejr, uden dem. Til sidst var Hillarys største problem det uløselige: at hun måtte blive et 'Kapitel II' ? hvad enten Kapitel I var hendes oprindelige kønskamp, hendes mands embede eller Bushårene. Mens det, vælgerne så brændende ønskede, var et Kapitel I.

OBAMA har villet være kandidat for Forandringen, ikke for det demokratiske parti: Han har i virkeligheden slet ikke artikulert sig som modsætningen-til-Bush, men som modsætningen-til-al-politik. Det er forbløffende, at dette retoriske projekt er lykkedes. Indtil for nylig kunne man ikke have forestillet sig andet end, at præsidentvalget måtte blive et monumentalt filosofisk opgør om de otte år med Bush. En proces, hvor begge partier måtte rydde op i det, der i virkeligheden er et totalt dekonstrueret politisk landskab: at de måtte søge at forklare sig, dele ansvaret og afklare begreberne. Det er slet ikke sket. Tværtimod har begge lejre været store på slagord og sparsomme med argumenter. Republikanerne har været ydmyge, fordi de følte, at de allerede havde tabt; Demokraterne har været ydmyge, fordi de følte, at de allerede havde vundet. Dermed har USA ? og verden ? hele det store ideologiske opgør til gode.

SET fra venstrefløjens bundler alle verdens problemer - miljømæssige, sociale, sikkerhedsmæssige - i én ting: de rige landes enorme overforbrug. Hvilket land er ubetinget det grådigste? USA. Kan man virkelig finansiere verdenstransformationen ved at plukke de rigeste fem pct. af amerikanerne? Næppe. Det er hele det amerikanske samfund, der - i øvrigt også for ikke at drive landet bankerot - må lære at forbruge mærkbart mindre og spare mærkbart mere op. Med andre ord: Verdens fremtid afhænger af én ting ? at den amerikanske middelklasse tager et forbandet smertefuldt og i årtier udskudt opgør med sin egen magelighed. Men hvilken politiker markedsførte i valgkampen sin skattepolitik bag et podium med sloganet *Tax Relief For The Middle Class*? Hvem forhindrede John McCain i at komme ind i kampen med løftet om skattelettelser til 95 pct. af amerikanerne? I øvrigt samtidig med, at han lovede amerikanere altid at ville være ærlig om USA's problemer? Forsvaret for Obama må lyde, at han ikke kunne gøre andet end at love hjælp til de millioner af amerikanere, der nu bliver ramt af den værste økonomiske krise i et halvt århundrede. Men det ændrer ikke ved det store billede: Hvis dette her skal udvikle sig til den globale forandring, som venstrefløjens håber, må Obama om et kort øjeblik gøre præcis det modsatte af at forsikre den amerikanske middelklasse om, at den må, kan og skal fortsætte sit forbrug.

SÅ er spørgsmålet, hvori kontrakten mellem Præsidenten og hans vælgere præcis består? Her får man den mistanke, at i hvert fald en del af de unge vælgere i 20'erne og 30'erne - den überironiske, hyperindividualiserede generation - ikke er optændt af Obamas dagsorden på den måde, som vi tidligere ville have forventet af et ungdomsoprør. Det er ikke det samme som, at disse vælgere er uenige i Obamas grundantagelser. De ønsker *mere solidaritet* - for sammenligningsgrundlaget er George Bushs skattelettelser til de eksorbitant rigeste. For dem er den socialkonservative dagsorden (minoritetsrettigheder, seksualmoral) simpelthen overstået: De er tolerante, men ingen korsfarere, der vil bruge lovapparatet til at fremme forskelligheden. De har heller intet ønske om at hævne sig på den neokonservative-nykristne meningsindustri: De betragter *Fox News* som underholdning, de bor ikke i de små byer, de opsøger naturligvis ikke dem, der ville fordømme deres livsstil. Et karakteristisk træk ved dem er en tolerancepacifisme, der i sagens natur grænser op til passivitet.

Det må den gøre - for der må være en grund til, at vi slet ikke har hørt fra dem før. De har ikke orket at tage del i den partipolitiske skyttegravskrig. De er heller ikke for alvor politisk anfægtet, for deres politiske dagsorden er for dem selvfølgelig. Selvfølgeligheder er ikke noget, man er lidenskabeligt optaget af at udbrede. Selvfølgeligheder er heller ikke noget, man analyserer tilbundsgående eller prøver at finde modsætninger i. I Obamas sejr falder denne generations verdenssyn sammen med opfattelsen hos den demokratiske/progressive kernevælger, der er udpræget selvretfærdig og humorforladt, og hvis tone aldrig var langt fra overfladen i Hillary Clintons kandidatur. Spørgsmålet er, hvor længe de to kan enes.

Praktikeren ville spørge sådan: Er amerikanere under 35 parate til at betale en mærkbart højere skat for at sikre universel sundhedsforsikring, lige uddannelse og nedslibning af gælden til Kina? Romantikeren ville spørge sådan: Er de unges forståelse af Obamas forandring netop, som han indimellem selv siger, at den kommer nedefra: at den ligger hos individet, i enkelthandlinger? Er Obama i givet fald mere en åndelig leder end en embedsmand? Og hvis ja, er der så noget galt med dét? Kynikeren ville spørge sådan: Er Obamas unge storbyvælgere bare en slags politiske forbrugere, der stemmer på Obama som en form for *lifestyle choice*? Der bytter deres stemme til gengæld for et idealistisk projekt, der kan pynte på kaffebordet? Som hyrer deres politikere til at 1) love et vist kvantum varm luft med en vis grad af elegance og 2) ikke kvaje sig alt for meget i udførelsen?

Jeg tror, vi har at gøre med en postideologisk idealisme. Det kan forklare, hvorfor den nye sociale bevidsthed ikke har manifesteret sig tydeligere over de sidste otte år. Og det kan forklare, hvorfor Obama ikke har skuffet sine støtter ved en kampagne, der indimellem har været hyperpopulistisk. Hvis dette er en politisk vækkelse, ligner det intet, vi tidligere har set. Men det er ikke overraskende: Der er gået næsten 50 år fra valget af Kennedy til valget af Obama, og det ville være særere, hvis det politiske engagement ikke havde skiftet udtryk.

EFTERSKRIFT. Hvad verden skal forvente af Obama:

På ethvert område, der ikke koster amerikanerne en krone, vil han med næsten total sikkerhed blive en enestående dynamisk præsident.

På ethvert område, der truer amerikanernes levestandard, kan vi ikke være sikre på andet end voldsomt og smertefuldt bøvl.

Valgets tema var økonomien: Mere end 60 pct. af vælgerne satte den højest med Irak som en fjern nr. to (10 pct.). Betyder det så, at vælgerne ikke bakker op bag Obamas vision for et mere internationalistisk USA? Svaret på den slags spørgsmål kan analytikeren selv finde på, for sandheden er, at de amerikanske vælgere så lidt som de europæiske beskæftiger sig med den slags abstraktioner. Her er sagen i sin enkelhed: Så længe det ikke forringer den amerikanske levestandard, kan Obama føre den udenrigspolitik, han ønsker: Han er på de to centrale områder frihandel og klima begrænset af Kongressen, der typisk varetager vælgernes mindre generøse side. Men i sikkerhedspolitikken? Her er hans handlefrihed større, end den ser ud. Da Irakmodstanden var på sit højeste i 2005-6, ville man have sagt, at vælgerne ville være meget skeptiske over for alle nye militære eventyr. Efter at have set Irakkriegen forsvinde spørløst fra de amerikanske medier over det sidste år, er jeg ikke længere spor sikker på, at dét er lektien af Bushæraen. For amerikanerne var meget tålmodige med Irak, så længe de vandt (2003-), og blev det igen, så snart de ikke længere tabte (2007-).

Hvad han behøver: ikke tøve med at vise handlekraft, skulle USA blive ramt af ny terror, eller skulle den islamistiske fundamentalisme manifestere sig på ny (f.eks. en magtovertagelse i et arabisk land). God idé: Slå ud efter Iran allerede i foråret for dermed at kue høgene til tavshed.

Hvad han ikke behøver: Måske er den nye præsident faktisk fri til - i en række tilfælde - at prøve en ny amerikansk linje. På spørgsmål som Israel, Cuba, Nordkorea og Taiwan har præsidenten i 50 år bevæget sig inden for snævre dogmer, dikteret af det udenrigspolitiske establishment, med en

forsigtighed, som står i skærende kontrast til de sidste otte års eksperimenter og de igangværende omvæltninger. Det er ikke utænkeligt, at der kan flyttes et par hegnspæle her.